

Fikrət QOCA – 85

Dahi söz ustadı Nizami Gəncəvi söyləyib ki, dünyanın bəzeyi sözdür. Zamanın amansız gərdişi hər şeyi öz axarı ilə yuyub aparar, cahanda qalan bircə sözdür. Bu dünyanın dolanbac yollarına öz sözü ilə naxış salıb, iz qoyanlardan biri də Xalq şairi Fikrət Qocadır. Şairlik Tanrının insana bəxş etdiyi fitri istedaddır. Lakin şairlik qafiyəli sözləri misralara çevirib sətirlərə köçürmək deyil təkcə, gerek qəlbinin çırpıntıları, duyğuların, sevgin də hopsun bu misralara ki, oxucu qəlbinə yol tapa bilsin.

Fikrət Qoca 1935-ci il avqustun 25-də Ağdaş rayonunun Kotanarx kəndində dünyaya göz açmış, 1964-cü ildə Moskvada Maksim Gorki adına Ədəbiyyat İnstitutunu bitirmişdir. O, erkən yaşlarından şeir yazmağa başlamış, 1960-cı illərdən bu günədək dəfələrlə kitabları çap olunmuşdur. Şairin lirik qəhrəmanı adi insandır, bunu özü şeirlərində belə etiraf edir:

**Yaxşı ki, dünyada yaşayıram mən,
Bir insan adını geyp əynimə.
Bir insan ömrünü alıb çiynimə
Günlərdən-günlərə daşıyıram mən.**

Şairin “Adi insan” şerində söylədiyi kimi, bu həyatda ən çətin iş insan olmaqdır:

**Adi insan olmaq özü
böyüklükdür, qardaşım.
Bu adı daşımaq özü
bir insan ömrü üçün
böyük yüküdür, qardaşım!**

Zamanı uçub gedən sürət qatırına bənzədir, kimi çatır, kimi çatmır bu qatara, günlərini bir-birinə calasa da. Nə qədər uzun yol getse də, ruhdan düşmür, arzuları, xəyalları daim onu qanadlandırır. Beləcə, addımlayıb şeirləri kimi rəngarəng, bəzən nəşəli, bəzən kədərli ömrü yolunda. Keçdiyi ömrü yolunu qoca çinara bənzədir Fikrət Qoca, onun kimi əzəmətli, vüqarlı, şux qamətli, məğrur şairimiz:

**Çinar ömrü yaşamışam,
Quru bir çinaram mən.
Əyilməkdən keçib daha,
Əysəniz sınaram mən.**

Fikrət Qoca müasir poeziyanıza rəng qatan, yeni ovqat bəxş edən şairlərdəndir. Şairin saf hissləri, qəlbindəki təlatümləri onun coşğun təbindən ilham alır və misralara çevrilir. Bəzən gəriyə dönərək, ömrü kitabının səhifələrini vərəqləyir, keçmişə boylanır. “Ömrün illəri”, “Uşaq olmaq istəmirəm” və s. belə şeirlərdəndir.

Şair “Mən qanım, ya qanmayım” şeirində oxucunu ritorik suallar qarşısında qoyur, nadanlığa qarşı çıxır:

**Qansam əgər bəlkə başım
daşdan-daşa dəyəcək,
Qanmaz olsam, dərd çəkmərəm,
bunu gerek danmayım.
Mən qanmasam, bir qanmaz da
artacaqdır dünyada,
İndi düz mat qalmışam,
mən qanım, ya qanmayım.**

Vətənpərvər şair qələm dostlarını yad etməyi də unutmur, yaradıcılığında onlara da yer ayırır. Onun faciəli taleyi olan mütəfəkkir şairimiz Hüseyn Cavidə həsr etdiyi “Cavid gəlib, aç qoynunu”, “Uzaq Şərqi üfqlərində Cavidə xatırladım”, Rəsul Rzaya ifah etdiyi “Bu gün”, “Nazim Hikmətə”, “Qara Qarayevin öziz xatirəsinə” adlı şeirləri bu qəbildəndir. Fikrət Qoca nakam şairimiz, azadlıq fədaisi Məhəmməd Hədinin anadan olmasının 140 illiyinə “Ölməzliyə gedən elçi” adlı şeir həsr etmişdir:

**Qalanlar- iz olduğunu,
Olanlar- söz olduğunu,
Haqqın haqsız olduğunu
Bildir, getdi bu dünyadan.**

Fikrət Qoca keçən əsrin 60-cı illərində poeziya aləminə qədəm qoyduğu gündən Rəsul Rza məktəbinin ən layiqli davamçısı kimi sərbəst şeir formasına üstünlük vermişdir. O, ustadı Rəsul Rzaya bir neçə şeir ithaf etmişdir, bu şeirlər arasında gecəsi-gündüzü olmayan şair ömründən söz açan “Bu gün” şeiri də var:

**Ömrü, bir üzü gecə,
bir üzü gündüzdü.
Şair ömründən gecələri cix,
Şair gecələrində işıq olanda işıq yanır,
ışıq olmayanda,
Öz fikirlərinin işığında dolanır.
Şair ömrü gecəli-gündüzlü olmur,
Əsl şairlər ona görə ikiüzlü olmur,
Nə yazsa, düzdü.**

Onu oxucuya sevdiren ən başlıca cəhət şeirlərindəki təbiilik, sadəlikdi. Bu sadəliyin arxasında gizlənən həqiqətləri şair heç kimin qəlbinə,

xətrinə dəymədən açıb göstərir. O, bir sənətkar ustalığı ilə yaratdığı obrazların xarakterik cizgilərini göstərməyi bacarır. “Bildirəcək”, “Xəbərci”, “Rəngsiz adamlar”, “Rüşvətxorlar” kimi şeirlərində insanlarda olan mənfi xüsusiyyətləri ifşa edir. Rüşvət alanı da, verəni də tənqid edir, rüşvəti “küreyimizə sancılan xain bıçağı” adlandırır. Şair tarixə adı xəyanətkar kimi düşənlərlə dövrümüzdəki rüşvət alanlar arasında maraqlı bənzətmələr edir, onun fikrincə, Babəki satanlar da, Məhsətinə Gəncədə daş-qalaq edənələr, Sabiri Bakıda qoçulara döydürənlər,

Fikrət Qoca doğma yurdumuzun təbiətinin vurğunudur, bunu Vətənimizin müxtəlif bölgələrinə həsr etdiyi şeirlərdə aydın göstərir. O, romantik şair qələmi ilə gözəl təbiət təsvirlərini parlaq boyalarla ək etdirir. “Payız”, “İlk bahar”, “Tut ağacı”, “Qoca ağaclar”, “Xəzər”, “Dənizdə çimən ay”, “Mingəçevir şəhərində” şeirləri əlvan təbiət mənzərələri ilə zəngindir.

“Qoca fil”, “Pələng arzusu”, “Küçük” kimi şeirlərində isə xeyirxah qəlbi ilə heyvanların dərini bölüşür. Hər misrada, hər sətirdə kövrəkliyi, həssaslığı əsl şair

**Ürəyimi atsam da,
Öz qəlbimi atmam.
Sənə olan eşqimi
Sənə də alçaltdım.**

“Baladadaşın ilk məhəbbəti” filmindən (musiqisi Emin Sabitoğlunun) olan bu mahnı illərdir ki, sevənlərin qəlbinə yol tapıb. “Uşaqlığın son gecəsi” filminin məşhur musiqisi “Gəl, ey səhər” (musiqisi Polad Bülbüloğlunundur) sübhün nurlu şəfəqlərinə həsr olunmuş ən möhtəşəm nəğmədir:

**Yenə bu səhər
Günəş nur yerə ələr,
Bir təzə nağıl
Başlar dünya...**

Nəğmələrdə yaşayan ömür

Hələbdə Nəsiminin dərisini soyduranlar da rüşvətxorlardır.

Fikrət Qocanın poetik yaradıcılığına xas cəhətlərdən biri də mövzu rəngarəngliyidir. Hətta romantik məzmunlu, məhəbbətdən bəhs edən şeirləri də bir-birini təkrarlamır. Bəzən səmimi hisslər incə yumora, həzin xatirələr kədərli notlara çevrilir. Dünyanı nağıla bənzədən şair “Dünyada xoşbəxtlik yaşayır” şeirində baharda yağan yağışı, qışda ələnen qarı da xoşbəxtlik rəmzi sayır:

**Dünyada xoşbəxtlik gəzir, dolanır,
Döyür qapıları, evlərə girir.
Dünyada xoşbəxtlik yaşayır, bəli,
Qonşuluq eləyir kədərle, qəmle.
Bəlkə də hamıya çatmayır əli,
Xoşbəxt olmağa da tələsmirəm mən.**

“Qoca ərəbin səhər namazında duası” şeirində qədim dövrdən bəri formalaşmış sxolastik dini fəlsəfənin insanların şüurunda kök salmış təzahürlərini əks etdirir. “Qoca ağaclar” şeirində insanların qocalanda bəzən lazımsız hesab edildiklərindən danışır. “Tut ağacı” şirin xatirələr aləminə aparır insanı. “Sərhəd boyunca” şeirində dərddə insanları uca, əzəmətli dağa bənzədir. “Ömrün illəri” şairin həyat haqqında düşüncələri, “Kəndirbazlar” şeiri çərxi-fələyin oyunlarına işarədir.

Fikrət Qocanın həyat, kainat haqqında fəlsəfi düşüncələri onun poemalarında daha qabarıqdır. 1990-cı illərdə qələmə aldığı “Oddan keçənlər”, “İnsan səviyyəsi”, “Adi həqiqətlər” əsərlərini xalqımızın ötən əsrin sonlarında alovlanan azadlıq mübarizəsinə həsr etmişdir.

ürəyindən, məhəbbət, mərhəmət dolu qəlbindən söz açır. “Məcbur olmayaq” şeirində söylədiyi kimi:

**Ya rəbb, məhəbbətsiz gültək solmasın,
Mələklər mələyi, insan uşağı.
Bizim qəlbimizdən əskik olmasın
Məhəbbət, mərhəmət, həyat işığı.**

Fikrət Qocanın ən böyük yaradıcılıq uğurlarından biri də kinomateqrafya ilə bağlıdır. O, məşhur ekran əsərlərindən olan “Qaynana” filmində səsləndirilən bir-birindən gözəl mahnıların sözlərinin müəllifidir. Bəstəkar Tofiq Quliyevlə birgə “Qaynana” filmi üçün yazılan mahnıların, demək olar ki, hamısı tez-tez zümzümə etdiyimiz dillər əzbəri olan mahnılardır. Cənnət xalanın və filmin digər qəhrəmanlarının dilindən səslənən bu duzlu-məzəli şeirlərsiz “Qaynana” filmi təsəvvür etmək olmazdı.

Filmə könüloxşayan lirik melodiyalar da var. Filmin final səhnəsindəki “Mehribanlıq” mahnısı isə uzun illərdir, az qala, bütün şənliliklərdə, ailə məclislərində hər kəsin sevsə-oxuduğu şən nəğmədir. Bütün film boyunca söz-söhbətin, konfliktin, mübahisələrin əskik olmadığı gəlin-qaynana münaqişəsi sonda bu xoş ovqat yaradan oynaq nəğmə ilə bitir. Filmin xoşbəxt sonluğunu tamaşaçılarda kövrək hisslər oyadan bu lirik mahnısız təsəvvür etmək çətindir.

Fikrət Qocanın kino fəaliyyəti təkcə “Qaynana” filmi ilə bitmir. “Dərviş Parisi partladır”, “Onu bağışlamaq olarmı”, “Qızmar Günəş altında” kinofilmlərində də onun sözləri əsasında gözəl nəğmələr yaranmışdır:

Fikrət Qoca musiqi tariximizdə adları əbədi yaşayacaq İslam Səfərlı, Nəbi Xəzri, Cabir Novruz, Ənvər Əlibeyli kimi nəğməkar şairlərdəndir. O, “İnsan nəğməsi” şeirində nəğmənin sözdən əvvəl yarandığını yazır:

**Hələ söz yox ikən nəğmə var idi,
Sonra sözə döndü insanın səsi.
Elə əvvəlkitek səslənir indi,
Küləyin, yarpağın, suyun nəğməsi...
Səsin gözəlini itirib insan,
Sözün yaxşısını tapmayıb hələ.
İnsan nəğməsiylə oyatdı vaxtı,
İnsan nəğməsiylə eridi buzlar.**

Sözləri Fikrət Qocaya aid olan 200-dən artıq şeirə R.Qasımova, E.Sabitoğlu, T.Quliyev, R.Mirişli, O.Kazımi, V.Adıgözəlov, P.Bülbüloğlu, X.Mirzəzadə, A.Məlikov, F.Sücəddinov kimi Azərbaycanın görkəmli bəstəkarları tərəfindən musiqilər bəstələnmişdir. Bu nəğmələrin əksəriyyəti hər gün efirdən və televiziya məkanından dinlədiyimiz məşhur mahnılardır. Onların arasında “Anam, Odlar diyarım”, “Ana yurdum”, “Azərbaycan”, “Bahar çiçəyi”, “Zəfər çalsın Azərbaycan”, “Mənim Vətənim”, “Lənkeran bağlarında”, “Neftçilər”, “Neft daşları” kimi doğma diyarımızın füsunkar təbiətinə, əməksevər insanlarına, cəsur qəhrəmanlarına həsr olunmuş vətənpərvərlik ruhlu nəğmə və marşlar, gəlboxşayan lirik musiqi parçaları vardır.

Az qala, hər birimizin əzbər bildiyimiz, sözləri Fikrət Qocaya məxsus olan “Ay qəlbi kövrək”, “Bayram mahnısı”, “Bakım mənim”, “Elçilər”, “Gecə yaman uzundur”, “Yaş o yaş deyil ki”, “Ay bəri bax”, “Dilin can incidəndir”, “Gəl, ey səhər”, “Eşqinlə odlandım”, “Qaytar

eşqimi” və digər neçə-neçə lirik nəğmə respublikamızın Xalq artistləri Zeynəb Xanlarova, Şövkət Ələkbərova, Polad Bülbüloğlu, Azər Zeynalov, İlhamə Quliyeva, Flora Kərimova, Elmira Rəhimova, Oqtay Ağayev, Anatollu Qəniyev, İslam Rzayev və başqalarının ifasında səslənmişdir.

Nəğmələrində keçdiyi yolların izləri görünür, geniş şair qəlbinin çırpıntıları səslənir. Şair Fikrət Qoca bu nəğmələrlə sanki dünyaya yenidən doğulur, yeni bir ömür yaşayır. Onun fikrincə, həyatda ən böyük əzab vicdan əzabıdır, gerek elə yaşayasan ki, içindəki vicdan razı qala. Allah ən böyük hakimdir, o, yaxşılığın da, pisliliyin də mükafatını verir, insan hər bir əməlinə görə Allahı və vicdanı qarşısında cavabdehdir.

Fikrət Qocanın zəngin yaradıcılığı həm poeziyamızın, həm də musiqi və kinematoqrafiya sənətimizin ən dəyərli incilərindəndir. O, öz həzin şeirləri ilə oxucu qəlbinə nüfuz etməyi bacarmış və insanların qəlbinə ehtizaza gətirən ən ülvə duyğularını dilləndirmişdir. Fikrət Qocanın çoxşaxəli və məhsuldar yaradıcılığı dövlətimizin diqqətindən yayınmamış, o, ədəbiyyatımız və mədəniyyətimiz üçün gördüyü işlərə görə ən dəyərli mükafatlara layiq görülmüşdür. Hələ ulu öndər Heydər Əliyevin hakimiyyəti dövründə Azərbaycan SSR Əməkdar incəsənət xadimi fəxri adını almış, 1995-ci ildə isə “Şərəf” ordeni ilə təltif edilmişdir. O, 1998-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Xalq şairi fəxri adına və “Hümay” mükafatına layiq görülmüşdür. F.Qoca 2010-cu ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fəxri diplomu, 2015-ci ildə “Şöhrət” ordeni, 2016-cı ildə Azərbaycan Respublikasının Dövlət mükafatı, 2020-ci il avqustun 24-də isə “İstiqlal” ordeni ilə təltif olunmuşdur.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin birinci katibi, Xalq şairi Fikrət Qocanı anadan olmasının 85-ci ildönümü münasibətilə təbrik edir, ona can sağlığı və yaradıcılıq uğurları arzulayırıq! Sevin qəlbiniz həyat eşqi ilə daim döyünsün, yazsın, yaratsın. Bax, onda “Zaman qocaltmaz Sizi!” Yazımı onun “Şair ölümünə mən inanmıram” şeirindən bu misralarla bitirmək istəyirəm:

**Hələ yaranmamış bu Yer kürəsi
Küləklər min nəğmə bəstələmişdi.
Çoxdan yaranmışdı şeirin nəfəsi
Hər ulduz bir şirin layla demişdi.
Ölüm də, olum da bunlar bir yana,
Bu adi qanunu mən də danmıram.
Şair nəğmə kimi gəlir cahana,
Nəğmə ölümünə mən inanmıram.**

**Gülzar Əqiq CƏFƏRZADƏ,
AMEA Nizami Gəncəvi adına
Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı
Muzeyinin elmi işçisi**